

*САВЕЛЬЄВА О. М.
здобувач кафедри земельного та аграрного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ АГРАРНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Сучасне аграрне та екологічне право – це дві самостійні, втім одні з найбільш взаємопов'язаних галузей національної системи права в Україні. Аграрне право регулює комплекс аграрних і тісно пов'язаних з ними відносин, екологічне ж право – екологічні відносини, що складають широкий спектр суспільних відносин, виникаючих між суб'єктами з приводу забезпечення екологічної безпеки, приналежності, використання, відтворення (відновлення) природних об'єктів та комплексів, охорони, а в певних випадках – захисту людини, навколишнього природного середовища від шкідливого впливу з метою попередження, запобігання, усунення його негативних наслідків і задоволення екологічних та інших інтересів [1, с. 3].

Як відомо, аграрний сектор України посідає важливе місце в економіці держави (18 % ВВП), у ньому зайнято 25 % працюючого населення країни. В сучасних умовах визначальним щодо поглиблення інтеграції аграрних та екологічних відносин в Україні стало прийняття Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року від 17 жовтня 2013 р., № 806-р. Відповідно до її положень одними з головних стратегічних цілей розвитку аграрного сектору України законодавець визначив наступні: (а) гарантування продовольчої безпеки держави; (б) підвищення рівня інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств; (в) підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, ефективності галузей; (г) розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією; (д) раціональне використання земель сільськогосподарського призначення та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище та ін.

Із змісту Стратегії випливає, що при впровадженні виробництва екологічно безпечної сільськогосподарської продукції повинні бути враховані норми екологічного права щодо охорони навколишнього природного середовища й екологічно безпечного та ощадливого використання природних ресурсів (в тому числі енергетичних) під час такого виробництва. Окрім цього, як зазначає Ю. А. Краснова, назріла необхідність правового врегулювання нормами аграрного права нових видів суспільних відносин, які наразі динамічно розвиваються і поширюються в державі. До таких належать: (а) відносини в сфері забезпечення екологічної безпеки у сільському господарстві – суспільні відносини, що виникають в процесі здійснення сільськогосподарського виробництва в сфері забезпечення населення держави екологічно чистою сільськогосподарською продукцією завдяки використанню усіх природних ресурсів, з дотриманням необхідних технологій, а також з урахуванням попередження нанесення можливої шкоди навколишньому природному середовищу й мінімізацією екологічних ризиків [2]; (б) відносини у сфері застосування сільськогосподарських біотехнологій відповідно до Програми «Сільськогосподарська біотехнологія – 2001-2005 рр.», затвердженої наказом Мінагрополітики України й УААН від 24 жовтня 2001 р., № 318/92; (в) відносини в сфері ведення органічного сільського господарства – суспільні відносини щодо виробництва сільськогосподарської продукції без застосування синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків та ін.), генетично-модифікованих організмів, з мінімальною обробкою ґрунту, а також в сфері управління та контролю. Таким чином, інтеграційні зв'язки між аграрними та екологічними відносинами ще більше посилюються. На їх основі виникатимуть нові більш якісні і такі, що відповідають міжнародним вимогам аграрні виробничі відносини.

Одним з показників такої інтеграції аграрних відносин виступає правове забезпечення суспільних відносин щодо виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції з прийняттям Закону України від 3 вересня 2013 р., № 425-18 «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської

продукції та сировини». Згідно з п. 1 ст. 1 Закону виробництво органічної продукції (сировини) – це виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів.

Україна є членом IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) – це Міжнародна федерація органічного землеробства. Державна політика країн-членів IFOAM спрямована на екологізацію сільського господарства, тобто запровадження державою наступних заходів: премії за невикористання хімічних засобів; державні субсидії для ведення органічного землеробства, а також на період переходу від традиційних технологій; мито на ввезення хімічних добрив; компенсація вартості сертифікації. Рівень цінових надбавок на таку продукцію становить від 10-25 % в порівнянні зі звичайними продуктами [3]. Гальмуючим фактором впровадження органічного виробництва в Україні залишається поки що низька державна фінансова підтримка таких виробників.

В літературі екологізацію аграрного виробництва іноді визначають як спеціальний принцип аграрного права, що знаходить свій прояв у встановленні в аграрному законодавстві та практичній реалізації екологічних нормативів, вимог і приписів як уповноваженими державними органами, органами місцевого самоврядування, так і самими аграрними товаровиробниками у сфері ведення сільськогосподарської виробничої діяльності щодо захисту довкілля, екологічного використання природних ресурсів, а також виробництва якісної та екологічно безпечної сільськогосподарської продукції рослинного і тваринного походження [4, с. 113]. Такий підхід уявляється слушним та обґрунтованим. Буде правильним та дочасним, якщо цей принцип буде покладений в основу розробки кодифікованого акту аграрного законодавства.

Системний аналіз наведених положень дає підстави стверджувати, що в сучасних умовах реформування аграрного сектору в Україні відбувається інтеграція аграрних та екологічних відносин, що є результатом запровадження в державі світових стандартів сільгоспвиробництва та участі нашої держави в міжнародних організаціях в цій сфері. Основними ж показниками такої інтеграції виступають запровадження на законодавчому рівні екологічно безпечного сільськогосподарського виробництва і збереження енергетичних природних ресурсів в мовах забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва й аграрного сектору економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Екологічне право: підруч. / Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого”; за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2013. – 432 с.
2. Краснова Ю. А. Проблеми правового забезпечення екологічної безпеки у сільському господарстві України / Ю. А. Краснова // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : матер. Всеукр. кругл. стол. (м. Київ, 25 травня 2012 р.) / за заг. ред. проф. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила, В. І. Семчика. – К. : НУБіП України, 2012. – С. 87-90.
3. Белехіна А., Костромітін В. До питання екологічно безпечної продукції / А. Белехіна, В. Костромітін // Агробізнес сьогодні. – 2012. – № 23 (246) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-53-00/1375-2013-01-12-14-21-46.html>.
4. Курман Т. В. Екологізація сільськогосподарського виробництва як передумова його сталого розвитку / Т. В. Курман // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі : матеріали «круглого столу» (Харків, 13 червня 2014 р.) : зб. тез наук. доп. / за ред. Гетьмана А. П., Шульги М. В.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2014. – С. 112-114.